

SIYASET ALANI İLE BİLİM ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE: SOSYALİST İKTİDARIN BİLİM ARAYIŞI

Kemal Okuyan

Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri
Sosyalist Gelecek ve Planlama Sempozyumu
açılışında yaptığı konuşma

Merhaba sevgili dostlar,

Bilim ve Aydınlanma Akademisi, çok önemli bir referans noktası haline geldi kısa süre içerisinde. Çok değerli çalışmalar yapıyor. Ben bu çalışmalara değinmeden önce, kendim burada ne arıyorum sorusuna yanıt vermek zorundayım.

Bunu birkaç kişi daha espriyle karışık sordu bugün, "Sen ne konuşacaksın?" diye. Haklı bir soru, çünkü benim bir yıllık tıp fakültesi deneyimim dışında, sosyal bilimler pek bilimden sayılmadığı için, bilim alanıyla pek bir ilgim yok. Öte yandan aslında, tam da konuşmamı bu bağlantı üzerine kurmaya çalışacağım. Yani *siyaset alanıyla bilim politikaları ya da bilim alanı arasındaki ilişki* üzerine.

Hiçbir zaman Türkiye Komünist Partisi'nin dar anlamıyla çıkarlarının gölgesini düşürmedik bu çalışmaya. Ama TKP'nin yönlendiriciliği ile inisiyatifiyle böyle bir çalışma ortaya çıktı. Dolayısıyla bu çalışmayı niye örgütlemeyi düşündük, niye böyle bir alan, niye böyle bir akademi, ne bekliyoruz, bu sempozyumlardan ne bekliyoruz, bunları açmaya çalışacağım.

Arkadaşlar bir kere bilmemiz gerekiyor ki, siyasetin değmeyeceği, ilgilenmeyeceği herhangi bir alan olamaz. Bir siyasetçi olarak söylüyorum, siyasetin insanlığın dağarcığından çıkacağı günleri dört gözle bekliyoruz. Çünkü siyaset, sınıflı toplumlarla beraber insanlığın gündeminden çıkacak bir uğraş. Gereksiz bir uğraş aslında. Sınıfların varlığı ne kadar gerekliyse, siyaset de o kadar gerekli. Aslında, biz sınıfları ortadan kaldırmak için siyasi mücadele veriyoruz ve siyasi mücadeleyi, bu şekilde bu amaçla vermek zorunda olduğumuz için, bilim alanı siyaseti elbette ilgilendiriyor.

Biz dar anlamıyla, siyasetten dar anlamıyla bir parlamenter uğraş ya da kurumsal bir uğraş anlamıyoruz. Mücadelemizin bir hedefi var; emekçi kitleleri, emekçi halkı iktidara taşımak ve sınıfsız sömürsüz bir toplumsal düzen kurmak. Bu çok kapsamlı bir iddia. Tersinden bakalım. Bugün sermayenin, kaptalist sınıfın değmediği, dokunmadığı bir alan var mı? Yok. İstedikleri kadar tersini iddia etsinler, sanattan kültüre, bilimi de katalım her yerde siyaset var. Kışla, cami, okul, buralarda siyaset yapılmaz derler. Siyasetin daniskası ve en fazlası kışlada, camide ve okulda yapılır. Yalnızca Türkiye'de değil.

Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri Kemal Okuyan

Dolayısıyla aslında baktığımız zaman, sermayenin girmediği, sızmadığı hiçbir alan yoktur. Dolayısıyla insan hayatının bütün dokusuna sermaye sınıfı egemen olmuş durumdadır. İnsan hayatının ve toplumsal yaşantının. Tabii ki bilim alanı da sermayenin mutlak egemenliği altında.

Sermayenin egemenliğini ya da sermaye düzenini yıkmaya mücadelesi, sermayenin değdiği bütün alanlarda dışı dış bir mücadele gerektirir. Evet, siyasi iktidarın ele geçirilmesi emekçi halkın merkezi problemidir. Bu problemi bir kenara koyduğunuz sürece, hiçbir alanda mücadelenizin başarıya ulaşma şansı yoktur. Öte yandan, temel mücadele alanlarını ya da toplumsal ilişkilerin temel alanlarını ihmal ederek siyasi iktidar mücadelesi verme şansımız da bulunmuyor. Örneğin, bilim alanında mücadele etmeyi devrim sonrasına bırakıyorum dediğiniz andan itibaren önemli bir mücadele başlığını, kenara koymuş oluyorsunuz, ihmal etmiş oluyorsunuz. Benzer bir şey kültür sanat alanı için de geçerli. Ve genellikle, 20. yüzyıldaki mücadeleler tarihine baktığımızda, zaman zaman bazı ülkelerde devrimci

işçi hareketi ya da komünist partilerin bu alanları, kültür sanat ve bilim alanlarını gereğinden fazla kenara koyduklarını ya da daha açık bir dille ihmal ettiklerini görüyoruz.

Arkadaşlar bunun ağır bedelleri var bugün için. Neden? Kapitalizmin teşhiri, kapitalizme karşı geniş kitleleri tepki duyar hale getirmek, harekete geçirmek ve örgütlemek. Önemli görevlerimizden bir tanesi bu. Kapitalizmin değdiği alanları, yeniden örgütlediği alanları, kâr amacı için kullandıkları alanları kendi cephemizden, işçi sınıfı hareketi açısından birer mevzi haline getirmeksizin kapitalizmi nasıl teşhir edeceğiz? Kapitalizmi teşhir etmeksizin insanları harekete geçirmenin güçlüklerini hepimiz biliyoruz.

Evet, bilim alanı tıpkı diğer alanlar gibi, kapitalizmin teşhiri için son derece kritik bir alan, aynı zamanda bilim alanı giderek daha fazla kâr mekanizmalarının içine çekildiği için, bu açıdan özellikle önem taşıyan bir alan. Bir örnek vermek istiyorum. Geçtiğimiz haftalarda Türkiye’de çok yanlış bir zeminde Türkiye’deki sağlık sistemi medyada gündeme geldi; işte ilaç sektörü, aşı... Bir gazeteci, aslında gerçek bir problemi son derece gerçek dışı bir zeminde tartışmaya kalktı, ama tartışılmaya başlandı. Şimdi arkadaşlar bizim, burada dolu dolu cepanelere sahip olmamız gerekiyor. Hiç yok değil ama daha fazlası gerekiyor. Bütün bu başlıklarda; bilim insanlarının, devrimci yurtsever bilim insanlarının, devrimcilerin, komünistlerin, Marksistlerin bir görevi var; insanlığı, halkımızı aydınlatmak. Bu mekanizmaları ayırtısıyla bilmeden ve kendi bilim insanlarımızı bilimin aktığı kanallara, kritik noktalara yerleştirmeden ya da kritik noktalardaki insanlara, bilim insanlarına değmeden bu mücadeleyi yürütme şansımız yok. Bu akademinin böyle bir anlamı var.

Başka? Arkadaşlar eninde sonunda bu düzeni yıkıp yerine sosyalist bir ülke kurmaya çalışıyoruz. Peki, sosyalist bir ülkeyi neyle kuracağız? Söylediğim gibi, bugünkü mücadelenin gerçekçi kılınması için bizim, hayatın bütün alanlarında iddialı, öne çıkan ya da bizim terminolojimizle öncü kadrolara ihtiyacımız var. Öncü bilim insanlarına ihtiyacımız var bilim alanı söz konusu olduğunda. Evet, ama bunun devrim sonrası açısından da özel bir önemi var. Niye?

Arkadaşlar evet, devrimden sonra işçi sınıfı iktidarı, hayatı yeniden örgütleyecek; aslında yeni bir insan yaratacak, yeni bir toplum yaratacağız. Öte yandan da bu geçiş süreci sandığımızdan çok daha zahmetli geçecek. Daha iktidarımızın ilk gününde eğitim sorunlarımız olacak, sağlık sorunlarımız olacak, teknolojik sorunlarımız olacak. Barajlarımızın, enerji santrallerimizin enerji üretmeye devam etmesi gerekecek. Fabrikalarımızın çalışmaya devam etmesi gerekecek. Silahlı kuvvetlerimizin, gerekli teknolojik donanım ya da gerekli cephaneyle, silahla donatılması gerekecek. Peki bunları neyle yapacağız? Hangi insan kaynağıyla?

Birazdan geleceğim, Sovyetler Birliği deneyiminin yaşadığı zorluklara ama şunu bilmemiz gerekiyor ki Erhan dostumun ya da yoldaşımın dediği gibi, biz eğer yakın gelecekte Türkiye’de bir sosyalist iktidarı hedefliyorsak, bugünden bilim alanına müdahale etmemiz gerekiyor. Hayalci hedefler koyarak değil elbette ama şu son derece kritik; eğer biz temel bilimsel disiplinlerde kendi alanına hâkim, üretken, ülkede o alandaki birikimin önemli bir bölümünü içselleştirmiş, başka bilim insanları ile teması olan saygın unsurları yanımıza çekebilirsek, genç bilim insanları içerisinde *“Ben bu ülkeye, emekçi halka hizmetimi mücadelemi bilim alanında veriyorum.”* diyebilecek insanların sayısını çoğaltabilirsek bir kriz ortamında, bir devrimci bunalım anında beklenmedik belki de bir anda iktidarı alma sorumluluğu ile karşı karşıya kaldığında Türkiye işçi sınıfı, kara kara düşünmeyiz.

Söylediklerim kültür sanat alanı için de geçerli, diğer alanlar için de geçerli. Dolayısıyla yaşamın her alanına değmek zorundayız bu mücadele içerisinde.

Arkadaşlar, nasıl bir yaklaşımla değeceğiz? Bunların önemli, söyleyeceklerimin önemli bir bölümü, sosyalist bir Türkiye’de hayata geçecek belki ama bugünden bilim alanını bu mantıkla ekle almak zorundayız.

Bir kere; kapitalist toplumla, bizim kafamızdaki bilim arasında çok önemli bir fark var; temel bir fark var; bilimin hedefi, bilimsel çalışmanın hedefi. Bugün bir kapitalist toplumda bilimsel çalışmanın özde tek bir hedefi var; kâr maksimizasyonu. Bütün bilimsel disiplinler için bu geçerli. Bizim açımızdansa bilimsel çalışmanın hedefi toplumsal çıkarlardır. Radikal, çok köklü fark var. Çok tartışıldı bu, bilimin sınıfı olur mu, mesela işçi sınıfı tıbbı olur mu? Arkadaşlar tıbbın marksisti olmaz ama marksizmin tıbbı yaklaşımı olur ya da tıbbı marksist yaklaşım olur, tabii ki olur.

Niye? Çalışmanın hedefi başkadır, çalışmanın konusu da başkadır. Her disiplinin sermaye sınıfı açısından her bilimsel disiplinin konusu kâra yönelik konular olarak belirlenir. Öncelikleri buna göre belirlenir. Bizim açımızdan ise bilimsel çalışmanın konusu, sermaye düzeninin konusundan farklıdır. Orda da bir değişiklik söz konusu olacaktır.

Bilimsel çalışmanın örgütlenmesi de değişecektir bizim açımızdan. Niye? E, bugün, uluslararası tekellerin ve halktan kopuk bir bilim bürokrasisinin denetimindedir kapitalist ülkelerde bilimsel çalışma. Oysa bizim açımızdan bilimsel çalışma, üniversiteler, planlı ekonominin bütün unsurları ve emekçi halkın bütün örgütlerinin katıldığı bir geniş şebeke, geniş bir ağ üzerine kurulacaktır. Dolayısıyla bilimin örgütlenmesi de taban tabana zıt olacaktır bugünkünden.

Bilimsel çalışmanın öznesi değişecektir. Şimdi bilimsel çalışmanın öznesi kapitalist ülkelerde ve Türkiye’de

Sempozyum üç gün boyunca katılımcılardan yoğun bir ilgi gördü.

kimdir? Bir bölümü emekçileşmiş sermaye tarafından sömürülen bilim emekçileri ya da bilim insanları, bir bölümü ise sermayedarlaşmış ya da doğrudan sermaye sınıfının bilim alanını yönetmesine yardımcı olan bilim insanları. Dolayısıyla bilim alanı iki karşıt sınıfa bölünmüştür ve ne yazık ki, bu karşıt sınıflardan bir tanesi pek farkında değildir bu bölünmüşlüğü. Sosyalizmde bilim insanlarının özne olarak tarifinde bu sınıfsal karşıtlık ortadan kalkacaktır. Bilim insanları, emekçi halkın bir parçası olacaktır ya da bilim alanının tek öznesi özgür bilim işçileri olacaktır.

Bilim ile eğitim arasındaki ilişki de değişecektir. Bunların örgütlenişinde muazzam bir fark olacak bizim toplumumuzda. Bir kere eğitim bilimselleşecek, bilim insanının eğitimi de toplumsallaşacak, bir ayrıcalık olmaktan çıkartılacak.

Son olarak da belki de bugün en fazla özen göstermemiz gereken başlık olan bilim insanının örgütlenmesi meselesi. Arkadaşlar, sosyalist bir toplumda bilim insanı aynı zamanda siyasi bir varlık haline gelecek. Yönetimin bütün kademelerinde bilim insanlarına rastlayacağız. Meclislerimizde ya da yüksek meclisimizde de. Bugün bilmiyorum Türkiye’de parlamentoda kendisine bilim insanı sıfatı yakıştırılabileceğimiz birileri var mı? Varsa bile sayıları çok azdır. Ama sosyalist bir Türkiye’de parlamentoda bilim insanlarına ihtiyacımız olacak ve onlar özgürce siyaset yapacaklar, emekçi halkın diğer unsurları gibi.

Şimdi arkadaşlar bunları saydım, bunların hepsinde siyaset var. Dolayısıyla, beni buraya davet ettiği için arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum ama siyasetin elbette bilim alanında bir sözü olacak. Hep birlikte çünkü bilim üretirken de bilimsel çalışma içerisindeyken de aslında siyaset yapıyoruz.

İktidarı aldığımızda kara kara düşünmememiz için bugünden çalışmamız gerekiyor. Arkadaşlar Sovyet deneyimi bu açıdan muazzam dersler sunuyor bize. Çok

örgütlü, mücadele içerisinde gelen ve bayağı birikimli kadrolara sahip olan bir partinin önderliğinde iktidarı aldı Rusya’da işçi sınıfı. Ama bu partinin ağırlıklı olarak yoksul ve cahil köylülerden oluşan Rusya’da uzmanı çok azdı. Hiçbir konuda... Askeri azdı, diplomatu yoktu, sanatçısı yoktu, eğitmeni yoktu, mühendisi çok azdı, bilim insanı çok azdı. Bu büyük sorun. Çok geniş bir coğrafyada sosyalizmi kurmaya çok çok kıt kaynaklarla başladılar ve bilim alanı ayrıcalıklı insanların elindeydi. Rusya’daki kalburüstü bilim insanlarının çok büyük bir bölümü aristokrat ailelerden geliyorlardı. Ekim Devrimi’ne ya da bir işçi iktidarına pek sıcak bakmıyorlardı, çoğu düşmanca yaklaşıyordu.

Bunların zaten önemli bir bölümü devrim sırasında yurt dışına gitti. Kalanların ise umudu kısa sürede Rusya’da işçi iktidarının düşeceği idi. Bir bölümü ise, hani dürüst bilim insanı niye diyoruz bilmiyorum ama mesleğine aşık bilimsel çalışmasından başka pek birşey düşünmeyen ve “Ha Çar’a hizmet etmişim, ha Sovyetler Birliği’ne” diyecek kadar kendi işine bakan insanlar, onlar kaldı. Ama muazzam bir kıtlık vardı. Uzman kıtlığı, bilim insanı kıtlığı. Şimdi arkadaşlar, bunu hafife alma şansımız yok, bunun ortaya çıkardığı sorunları da daha açık yüreklilikle tartışmanın zamanı geldi.

Geçmişte biz bunları pek konuşamazdık ama Sovyetler Birliği’nden sürekli olarak bütün dönem içerisinde yani Sovyetler Birliği çözülünceye kadar hep sporcular, bilim insanları, sanatçılar içerisinde bir kesim Sovyetler Birliği’nden Batı’ya kaçmaya çalıştılar. Dedim gibi bunu eskiden pek konuşmuyorduk ama bu bir gerçek. Gerçekleri de konuşmanın zamanı geldi çünkü Sovyetler Birliği’nin ayıbı değildi ki bu. Arkadaşlar Sovyetler Birliği dediğim gibi 1917 yılında ya da Sovyetler Birliği adını aldığı 1922 yılında, elinde doğru dürüst bilim insanı ya da yeni düzene inanan bilim insanı yoktu. E, yoktan emekçi halk içerisinde eğiterek bir bilim insanı yaratmak için en az 10 yıl gerekiyor. Dolayısıyla mevcutları ikna etmeye çalıştılar. Bir bölümü yurt dışından döndü. Nasıl ikna edeceksiniz? E, açlık çekmeyecek örneğin on-

lar, ücretleri diğerlerinden biraz daha fazla olacak, e bazılarının siyasi görüşleri ya da aristokrat burjuva ya da burjuva ailelerden geliyor olmasına göz yumacaklar. Bir bölümünün mülkleri kendilerine iade edilecek. Mülkleri dediğim işte evleri falan. Dolayısıyla aslında bir pazarlık söz konusu. Neden? Yeni bir insan yaratmak, bunun bir parçası olarak yeni bir kuşak bilim insanı yaratmak için zamana ihtiyacı var Sovyet İktidarının.

Ancak Sovyetler Birliği'nin araştırma laboratuvarlarında, enstitülerinde, akademisinde, teknolojik araştırma yapan kuruluşlarında çalışanların bir bölümü Sovyet İktidarına inanmayan kadrolardı. Bu kadroların devrimden sonra yurt dışına giden Rus mülteci bilim insanlarıyla ilişkisi vardı. Fransa'ya yerleştiler, Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleştiler, Almanya'ya yerleştiler. Bunlarla bağları sürdü. Dolayısıyla bunların her birisinin birer bilim insanı olarak Sovyetler Birliği'ndeki yeni düzene tehdit oluşturma potansiyeli de vardı. Beş yılda, on yılda çözülüyor ki bu problem. Bunların içerisinde çok önemli bilim insanları da vardı. Sonra Almanya'da faşizm dönemi geldi. Sovyetler Birliği ile kanlı bıçaklı bir siyasi iktidar vardı Almanya'da, ve yaklaşan bir savaş. Bu savaşa hazırlanmak için bilim alanında muazzam bir çaba harcayacaksınız. Yeni yetiştirdiğiniz emekçi halktan, köylerden yetişmiş genç bilim insanlarını sahaya sürüyorsunuz tamam ama eski kuşak Sovyetler Birliği ile ideolojik olarak örtüşmeyenler de çalışmaya devam ediyor.

Doğru arkadaşlar evet, bu da bir sır değil, bir iftira da değil; bazı bilim insanları hapisane, laboratuvara çevrilmiş hapisanelerde araştırmalarını sürdürdüler. Özellikle savaş döneminde. Ne yapacaktı peki Sovyetler Birliği? Ya bu insanlardan tamamen umudu kesecek ya da mümkün olduğu kadar Sovyetler Birliği'nin yoluna devam etmesi için bu insanlardan yararlanacaklardı. Dolayısıyla arkadaşlar bugün baktığımızda, Sovyetler Birliği imkansız başardı. Kadrosuz, uzmansız, bazı alanlarda ciddi bir birikimi olmadan bir sanayi devi haline geldiler. 1936'da "Stalin Anayasası" diye bilinen anayasa yazıldığında, Sovyetler Birliği'nde okuma yazma oranları zirveye ulaşmıştı, yeni nesil genç bilim insanları yetişmeye başlamıştı ama dediğim gibi bütün bunlar sorunların tamamını çözmeye yetmiyordu.

Arkadaşlar, zaman ilerledi Sovyetler Birliği bir endüstriye dönüştürdü bilim insanı yetiştirmeyi. Yalnızca bilim insanı değil, sanatçı, sporcu... Neden? Örgütlü bir toplum, bu alanlar bir ayrıcalık olmaktan çıktı. Dolayısıyla Sovyetler Birliği halkın içerisindeki uzmanların oranını, Batı'ya kıyasla 10 misline 100 misline çıkardı. Dünyada en fazla piyano çalan Sovyetler Birliği'nde yaşıyordu. Piyanist anlamında demiyorum ama her eve, her köye piyano girdi.

Sovyetler Birliği'ndeki kimyacılarının sayısı, Amerika Birleşik Devletleri'nin 5-10 katına çıktı. Niye? Dediğim gibi bilimsel eğitim, ya da bilim insanı haline gelmek

için gerekli süreçler halka açıldı, bir ayrıcalık olmaktan çıktı. E tabii ki bunları Batı'ya çekmenin yollarını arayacaklar. Niye?

Sovyetler Birliği'nde bilim, sanat, spor ayrıcalık olmaktan çıktığı sürece, bilim insanlarıyla emekçi halk arasındaki eşitsizlikler çok azaldı. Evet, bilim insanları bir işçiden, bir kol emekçisinden daha yüksek ücret alıyorlardı ama öte yandan da batıdaki farklılık asla ve asla yoktu. Dolayısıyla, ucuz bilim insanı anlamına geldi Batılı ülkeler için Sovyetler Birliği'nde yetişen bilim insan. Sanatçılar için de geçerli, sporcular için de geçerli. Onları transfer etmek için parayı döktüler. Arkadaşlar insanlığın, paraya satın alınamayacağı bir noktaya gelmesi için çok uzun bir süre gerekiyor. Evet bazılarını satın aldılar ve bazıları gitti Sovyetler Birliği'nden. Bazılarının zaten baştan beri niyeti vardı ve unutmayalım Sovyetler Birliği'nde birçok bilim insanının kökleri, bilim dünyasından gelen ailelere dayanıyordu ve o aileler de genellikle Sovyet düzenine karşı olan mülk sahibi ailelerdi.

Bunları niye anlatıyorum? Arkadaşlar, eninde sonunda Türkiye sosyalist olacak, Türkiye'de Sosyalist İktidar kurulacak. Biz aynı zorlukları çekmemek zorundayız. O zaman bizim bugünden bilim alanında, kültür sanat alanında yarın bir işçi iktidarımızın en azından ilk ihtiyaçlarını karşılayacak bir birikime sahip olmamız lazım, bir insan kaynağına sahip olmamız gerekiyor. O yüzden bu çalışmalar son derece kritik. Yarın iktidara geleceğimizcesine bakmamız gerekiyor; hayata, dünyaya Türkiye'ye. Dolayısıyla, çok uzatmayacağım bu toplantıların bir zihin egzersizi olmaktan, ki bilim alanında zihin egzersizi gerekir, Türkiye'de ilerici, yurtsever, marksist, materyalist, komünist bilim insanlarının bir araya getirip kendi disiplinleri ile ilgili meseleleri tartışması falan bundan ibaret bir şey değil. Evet, bunlar da önemli. Ama mesele şu; biz bir işçi iktidarının ihtiyaç duyacağı bilimsel bir birikimi ve örgütlenmeyi canlı tutmak, hazır tutmak zorundayız. O yüzden bu sempozyumlar, örgütlenme, yayınlar, çalışmalar, kafa yorma... Bütün bunlara iktidarımızdan önce başlamak zorundayız. Size şu kadarını söyleyeyim arkadaşlar; Ekim Devrimi'nde Rusya çok onurlu bir mücadeleden sonra Rus işçi sınıfı iktidara geldiğinde, şu salondaki birikimin bilim alanında onda birine sahip değildi ve bununla muazzam bir işe kalkıştılar. Büyük ölçüde başardılar da.

Biz mücadelemizin başka zorlukları olacağını bilerek bazı alanlarda şimdiden hazırlıklarımızı örgütlemek zorundayız. Ben diyorum ki buradan; biz iktidara geldiğimizde, Türkiye işçi sınıfı iktidara geldiğinde, Türkiye'nin en iyi sanatçıları, en iyi uzmanları, en iyi teknisyenleri, en iyi mühendisleri, en iyi bilim insanları Türkiye işçi sınıfının yanında duracak. Ben buna inanıyorum.

Kolay gelsin ve teşekkürler.